

Naknada štete nastale usljed izvršenja krivičnog djela

Ako ste pretrpjeli gubitak, povredu ili štetu zbog izvršenog krivičnog djela, imate pravo na naknadu štete (pravno definiranu kao "imovinskopravni zahtjev"). Šteta koju ste pretrpjeli zbog izvršenog krivičnog djela može biti materijalna i nematerijalna. Materijalna šteta odnosi se na gubitak vaše imovine, odnosno, sprečavanje ostvarivanja finansijske ili imovinske dobiti usljed izvršenja krivičnog djela. Nematerijalna šteta odnosi se na vašu fizičku ili duševnu bol, uzrokovanu izvršenjem krivičnog djela. Osim naknade materijalne ili nematerijalne štete, imovinskopravni zahtjev može se odnositi na povrat stvari, ako su vam oduzete izvršenjem krivičnog djela, i poništenje pravnog posla, naprimjer, ako je ugovor zaključen protuzakonito. Imate pravo na opunomoćenika tokom krivičnog postupka.

Šta trebam učiniti?

Ako ste prijavili krivično djelo, ili ste dali iskaz policiji, recite policiji o svojim povredama i bilo kakvom gubitku ili šteti koja je nastala usljed izvršenja krivičnog djela. Proverite sa policijom koje tužilaštvo je nadležno za istragu u vašem predmetu.

U tužilaštvu se informirajte o tome koji je tužilac nadležan za slučaj koji ste prijavili. Tužilac vas mora pitati želite li podnijeti imovinskopravni zahtjev za slučaj da počinilac bude krivično gonjen. Pri tome vam mora objasniti šta je sve potrebno za podnošenje imovinskopravnog zahtjeva. Tražite od tužioca pojašnjenje svega što vam je nejasno. Važno je da tužiocu navedete troškove, bilo kakav gubitak zarade, bol i patnju koju ste iskusili zbog izvršenog krivičnog djela, naprimjer, troškove liječenja ili troškove nastale zbog popravke ili zamjene vaše imovine. Tako ćete pomoći tužiocu, koji ima obavezu utvrditi sve činjenice neophodne za donošenje odluke o

vašem imovinskopravnom zahtjevu. Također, trebate sačuvati sve potvrde, predračune, ili bilo kakve druge dokumente, ako su vam dostupni, te ih dostaviti tužiocu, kako bi potkrijepili svoj imovinskopravni zahtjev.

Pitajte tužioca da li namjerava sklopiti sporazum o priznanju krivice sa počiniocem krivičnog djela, te tražite da o tome na vrijeme budete obaviješteni. Tužilac vam mora dati priliku da se izjasnite o imovinskopravnom zahtjevu.

Podnošenje imovinskopravnog zahtjeva

Imovinskopravni zahtjev možete podnijeti tužiocu tokom istrage, ili sudu tokom suđenja. Imovinskopravni zahtjev možete podnijeti usmeno ili pismeno.

Ako je moguće, važno je da se izjasnite o visini svog imovinskopravnog zahtjeva, te da imate dokaze o šteti koja vam je nanesena.

Podnošenje imovinskopravnog zahtjeva sudu

Ako niste podnijeli imovinskopravni zahtjev tužilaštvu, sud će vas, tokom suđenja, ponovno poučiti o vašem pravu da to uradite pred sudom.

U slučaju da tužilac i optuženi sklope sporazum o priznanju krivice i sud ga prihvati, sud vas mora o tome i obavijestiti.

Nakon iznošenja svih dokaza, i prije donošenja presude, imate pravo iznijeti završnu riječ u predmetu.

Kada je donesena presuda, imate pravo dobiti primjerak iste. Možete izjaviti žalbu na presudu, ali samo u dijelu koji se odnosi na odluku o imovinskopravnom zahtjevu i troškovima krivičnog postupka.

Ako optuženi bude proglašen krivim, presuda treba sadržavati odluku o imovinskopravnom zahtjevu, kojeg ste istakli tokom krivičnog postupka. Izuzetno, i iz opravdanih razloga, sud vas može uputiti da imovinskopravni zahtjev ostvarite u parničnom postupku.

Ako sud oslobodi optuženog, odbije optužbu, ili obustavi suđenje, obavijestit će vas o mogućnosti da svoj imovinskopravni zahtjev ostvarite u parničnom postupku.

Bez obzira na to da li je optuženi osuđen ili ne, možete ga tužiti u parničnom postupku i tražiti naknadu štete.

Žrtva ste ili svjedok krivičnog djela?

Upoznajte se sa vašim pravima i obavezama

Ovaj letak izradila je Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, kako bi vam se pojasnilo šta možete očekivati kao svjedok ili žrtva krivičnog djela, i na taj način pokušati umanjiti vašu nelagodu, koju možete osjećati tokom krivičnog postupka.

OSCE Organization for Security and Co-operation in Europe
Mission to Bosnia and Herzegovina

Iskustvo svjedočenja

Ko može biti svjedok?

Ako ste prijavili krivično djelo, ili ako postoji mogućnost da možete dati informacije o krivičnom djelu, možete biti saslušani kao svjedok od strane policije, tužilaštva i suda. Također, i optuženi vas može pozvati da svjedočite u njegovu korist.

Šta ako primim poziv?

Poziv je dopis tužilaštva ili suda, kojim vam se nalaže da se pojavite u zakazano vrijeme i na mjestu koje je navedeno u pozivu, kako biste dali svoj iskaz. Kada dobijete poziv, obavezni ste se pojaviti pred tužiocem ili sudom, kao što je navedeno u pozivu. Vaše nepojavljivanje može biti shvaćeno kao nepoštivanje suda, i zbog toga vas sudija može kazniti. Ako niste u mogućnosti da se odazovete, obavijestite tužioca ili sud prije ispitivanja i navedite razloge svog nepojavljivanja. Recite tužiocu ili sudu ako imate bilo kakve posebne potrebe zbog invalidnosti ili bolesti, tako da se može razmotriti mogućnost vašeg ispitivanja u vašem domu, bolnici, ili na nekom drugom odgovarajućem mjestu.

Ako radite, vaš poslodavac vam mora dati slobodno vrijeme, kako biste bili saslušani kao svjedok. Vaše troškove snosit će tužilaštvo ili sud. Na sudu, uz vas može biti osoba po vašem izboru. Međutim, moguće su i situacije kada uz vas ne može biti osoba po vašem izboru, naprimjer, u slučaju kada je sa glavnog pretresa isključena javnost.

Prije suđenja

Ako tužilac odluči ne provesti istragu o krivičnom djelu koje ste prijavili, ili kojeg ste bili žrtva, ili obustaviti istragu, mora vas obavijestiti o razlozima svoje odluke. U tom slučaju, imate pravo podnijeti pritužbu uredu tužitelja u roku od osam dana.

Također, ako tužilac odluči povući optužnicu, mora vas obavijestiti o toj svojoj odluci.

Svjedočenje na glavnom pretresu: šta mogu očekivati?

Zakazivanje ročišta za glavni pretres u nekom predmetu ovisi o već postojećim obavezama u radu sudije. Budite spremni da čekate. Ročišta mogu biti odgođena iz raznih razloga, što se često i dešava. Procedura nalaže da, tokom vašeg svjedočenja, sud izvede iz sudnice sve svjedoke koji nisu dali iskaz. Time se osigurava da vaš iskaz ne utječe na svjedočenje drugih svjedoka. Nemojte diskutovati o iskazima svjedoka koji su već dali svoj iskaz.

Na početku pretresa, od vas će se tražiti lični podaci, a zatim će vam tužilac i branilac postavljati pitanja o detaljima događaja o kojem svjedočite. Prije davanja iskaza, sudija će tražiti da položite zakletvu. Najvažnije što morate znati je da tokom svjedočenja uvijek govorite istinu, a bit ćete upozoreni da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo. Ako ste svjedok optužbe, prvo će vas ispitati tužilac, a zatim advokat optuženog, koji vam može postavljati dodatna pitanja. Vaši odgovori mogu biti osporavani, ali imajte na umu da ispitivanje nije usmjereno protiv vas lično. Namjera je sagledati sve aspekte predmeta, jer se svako smatra nevinim za krivično djelo, dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivica.

Možete osjećati nervozu ili zbunjenost: to je normalno. Ako ne razumijete pitanje, ne ustručavajte se to reći – tražite pojašnjenje. Ako ste pod stresom, umorni, ili iz nekih drugih opravdanih razloga, možete tražiti pauzu tokom ispitivanja. Imate pravo da pred sudom budete tretirani s poštovanjem, dostojanstvom i pažnjom, i sudija je tu da vas zaštiti i pomogne vam.

Imate pravo ne odgovarati na pitanja tužioca, advokata ili suda, koja bi vas mogla izložiti krivičnom gonjenju. Također, ako ste žrtva seksualnog nasilja, ne smije vas se ispitivati o vašem ranijem seksualnom životu. Ovim se štiti vaša privatnost.

U slučaju da je vaše dijete svjedok, ono mora biti saslušano uz prisustvo pedagoga, psihologa, ili druge stručne osobe. Imate pravo biti prisutni tokom ispitivanja vašeg djeteta, osim kada je to

suprotno interesima postupka ili interesima zaštite djeteta.

Nakon svog svjedočenja, slobodni ste napustiti sudnicu ili ostati u publici, ukoliko sud ne naloži drugačije.

Ukoliko se počinitelj krivičnog djela nije izjasnio krivim, ili sklopio sporazum o priznanju krivnje, njegova krivnja utvrđuje se na glavnom pretresu, čije vrijeme održavanja određuje sud. Zatim se izriče presuda. Možete prisustvovati i ovom ročištu.

Mogu li biti zaštićen/a?

Vama i vašoj porodici stoje na raspolaganju različiti oblici zaštite. Imate pravo biti zaštićeni od počinioca krivičnog djela. Policija, tužilac ili sudija obavezni su vas obavijesti o mjerama zaštite koje vam po zakonu stoje na raspolaganju. Vaš pristanak je potreban za primjenu bilo kojeg oblika zaštite. Ako niste bili obaviješteni o ovom, na početku svoga svjedočenja tražite da vam se objasni koje su vam zaštitne mjere, prema zakonu, na raspolaganju.

Ako trebate zaštitu ili psihološku i socijalnu pomoć, recite to tužiocu tokom istrage, odnosno sudu nakon potvrđivanja optužnice protiv počinioca krivičnog djela. Ovo će pomoći da vam se pruži adekvatna podrška, kako biste svjedočili.

Od vas se može tražiti da navedete razloge zbog kojih tražite pomoć i zaštitu.

Ovi razlozi mogu biti:

Ako vas neko svojim riječima ili radnjama plaši ili uznemirava zbog toga što ćete svjedočiti pred sudom, naprimjer, prati vas, nudi mito, upućuje vam prijeteće telefonske pozive ili šalje prijeteće signale vama ili vašoj porodici, važno je da ovo odmah prijavite policiji i tužilaštvu.

Isto tako, ako vas je ono što ste doživjeli, ili trauma koju ste pretrpjeli, učinila ranjivim, naprimjer, bili ste žrtva seksualnog nasilja, trgovine ljudima, silovanja, nasilja u porodici, očevicac ste ubistva, sud vam može odobriti određeni oblik zaštitnih mjera ili pomoći. Isto se odnosi i na vaše lično stanje, naprimjer, postojanje invalidnosti ili bolesti.

Ako ste mlađi od 18 godina, zaštita vam mora biti data automatski.

SUD/TUŽILAŠTVO¹: _____

PRIJEDLOG ZA OSTVARIVANJE IMOVINSKOPRAVNOG ZAHTJEVA²

Informacije o krivičnom predmetu³

Kod ovog suda vodi se krivični postupak pod poslovnim brojem _____

protiv optuženog (*ime i prezime*) _____

iz (*mjesto prebivališta*) _____

po optužnici broj _____

radi krivičnog djela iz člana _____

Lični podaci oštećene stranke koja podnosi prijedlog

Ja, _____

(*Ime i prezime*)

Iz _____

(*Mjesto prebivališta*)

Adresa: _____

Izvršenjem navedenog krivičnog djela, oštećenom⁴ je pričinjena šteta, pa, u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku (čl. 194 ZKP BiH, čl.208 ZKP FBiH, čl.104 ZKP RS, čl.194 ZKP BD), podnosim sljedeći prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva, kojim tražim:

naknadu materijalne štete⁵

u ukupnom iznosu od _____ KM,

od čega se iznos od _____ KM odnosi na _____

_____ KM odnosi na _____

_____ KM odnosi na _____

_____ KM odnosi na _____

i/ili

naknadu nematerijalne štete⁶

u ukupnom iznosu od _____ KM,

od čega se iznos od _____ KM odnosi na _____

_____ KM odnosi na _____

_____ KM odnosi na _____

_____ KM odnosi na _____

i/ili

povrat sljedećih stvari:⁷ _____

i/ili

poništenje pravnog posla:⁸ _____

OBRAZLOŽENJE

(Navedite sve okolnosti i činjenice na kojima se zasniva Vaš imovinskopravni zahtjev, imajući u vidu izvršeno krivično djelo i štetu koja Vam je, kao oštećenom, pričinjena izvršenjem tog djela. Dodajte dodatne stranice, ako je potrebno.)⁹

(Navedite sve dokaze, naprimjer, pismene isprave, svjedoke, medicinsku dokumentaciju, stručne nalaze i dr., na kojima se zasniva imovinskopravni zahtjev. Dodajte dodatne stranice, ako je potrebno.)¹⁰

Molim da budem pozvan na glavni pretres radi obrazloženja imovinskopravnog zahtjeva za naknadu štete, kao i ostvarivanja ostalih prava kao oštećenog u krivičnom postupku.

U _____ dana _____ godine

Oštećeni

Pojasnjavanja u vezi popunjavanja imovinskopravnog zahtjeva

Svrha ovog obrasca, koji je pripremila Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, je da pomogne žrtvama krivičnih djela u ostvarivanju njihovih prava te, naročito, da pomogne kod podnošenja prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva tokom krivičnog postupka. Molimo da imate na umu da podnošenje imovinskopravnog zahtjeva ne znači da će Vašem zahtjevu biti automatski udovoljeno. O osnovanosti Vašeg zahtjeva odlučit će sud, koji će razmotriti da li je Vaš zahtjev dovoljno utemeljen i da li će odlučivanje o zahtjevu bitno utjecati na trajanje krivičnog postupka. Korištenje ovog obrasca ne podrazumijeva da OSCE podržava Vaš zahtjev, ili da zauzima bilo kakvo stajalište u pogledu osnovanosti Vašeg slučaja, pošto OSCE nije stranka u postupku.

¹ Napišite ovdje naziv suda ili tužilaštva kojem podnosite zahtjev.

² Šta je imovinskopravni zahtjev? Ukoliko Vam je izvršenjem krivičnog djela pričinjena šteta, možete tražiti naknadu te štete tako da podnesete prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva tužiocu, odnosno sudu na kojem se vodi krivični postupak protiv osumnjičenog/optuženog. Kao oštećeni, prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva možete podnijeti najkasnije do završetka glavnog pretresa, odnosno pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije. Imovinskopravni zahtjev može se odnositi na: a) Naknadu štete prouzrokovane izvršenjem krivičnog djela; šteta može biti materijalna i nematerijalna (vidi fusnote 5 i 6 za daljnja objašnjenja); b) Povrat stvari koja je oduzeta izvršenjem krivičnog djela (vidi fusnotu 7 za daljnja objašnjenja); c) Poništenje pravnog posla (naprimjer, kupoprodajnog ugovora), koji je zaključen na nezakonit način (vidi fusnotu 8 za daljnja objašnjenja).

³ U ovom dijelu navedite pojedinosti o krivičnom predmetu koji se vodi povodom krivičnog djela, čijim izvršenjem Vam je nanesena šteta. Ako je potrebno, tražite pomoć suda/tužilaštva pred kojim se vodi ovaj predmet, da doznate ove informacije.

⁴ Ko može biti oštećeni? Oštećeni je osoba koja je pretrpjela štetu izvršenjem krivičnog djela. U slučaju da je neka osoba izvršenjem krivičnog djela izgubila život, status oštećenog imaju njegovi najbliži srodnici (bračni drug, djeca, roditelji, braća i sestre).

⁵ Materijalna šteta može nastati u sljedećim slučajevima: a) Gubitak ili oštećenje imovine usljed izvršenog krivičnog djela (naprimjer krađa motornog vozila, oštećenje pokretnih stvari, kao što su: automobil, televizor, namještaj i sl., ili nepokretne stvari, naprimjer, kuće, i sl.); b) Za tjelesne povrede i pogoršanje Vašeg zdravlja, što je nastalo kao posljedica počinjenja krivičnog djela, možete tražiti troškove liječenja: nabavka lijekova, medicinske usluge, troškovi rehabilitacije, nabavka ortopedskih pomagala, troškovi pojačane ishrane, njega i pomoć treće osobe, izgubljeni lični dohodak i zarada, naknada za umanjeње sposobnosti za rad; c) Za smrt osobe može se tražiti iznos za izdržavanje osobe koju je umrlu izdržavao, troškovi sahrane, i troškovi liječenja umrlog, koji su nastali u periodu od povrede do smrti.

⁶ Nematerijalna šteta može nastati u sljedećim slučajevima: a) Fizička bol koja može biti uzrokovana tjelesnom povredom, operativnim zahvatom za vrijeme liječenja, kao i bol nakon završetka liječenja; b) Duševna bol nastala usljed smanjenja životne aktivnosti, unakaženosti (gubitak dijela tijela, ožiljci i sl.), usljed smrti ili invaliditeta bliske osobe, kažnjive oblube i kažnjive bludne radnje; c) Pretrpljeni strah, uzrokovan izvršenjem krivičnog djela, i nakon toga, ukoliko je strah bio izrazito jak i dugog trajanja. Radi određivanja iznosa nematerijalne štete, mogu se konsultirati orijentacijski kriteriji koje je razvio Vrhovni sud Federacije BiH. Navedeni kriteriji ne predstavljaju automatiziranu formulu za izračunavanje novčane naknade, s obzirom na to da i u primjeni pravila treba uzeti u razmatranje sve okolnosti konkretnog slučaja. Ovo su orijentacijski kriteriji za pojedine vrste nematerijalne štete: a) Fizički bolovi: jaki bolovi - 70,00 KM po danu; srednji bolovi - 40,00 KM po danu; slabi bolovi - 10,00 KM po danu; maksimalno do 10.000,00 KM; b) Duševni bolovi, nastali usljed smanjenja životne aktivnosti: do 30%, 5.000,00 KM za svakih 10%; do 50%, 6.000,00 KM za svakih 10%; preko 50%, 7.000,00 KM za svakih 10%. Ovaj oblik štete je, u pravilu, trajnog karaktera, ali novčana naknada može se dosuditi i kad je smanjenje životne aktivnosti privremeno, ako je jačeg intenziteta i dužeg trajanja, ili ako to posebne okolnosti opravdavaju; c) Duševni bolovi, nastali usljed naruženosti: jak stepen, vrlo uočljivo trećim osobama - 10.000,00 KM; uočljivo samo ponekad (naprimjer, ukućanima, na plaži i sl.) - 6.000,00 KM; srednji stepen, vrlo uočljivo trećim osobama - 6.000,00 KM;

uočljivo trećim osobama samo ponekad - 3.000,00 KM; nizak stepen, vrlo uočljivo trećim osobama 1.500,00 KM; uočljivo trećim osobama samo ponekad - 700,00 KM; d) Duševni bolovi zbog smrti bliskog srodnika (bračni i vanbračni drug, dijete, gubitak ploda, roditelj, braća i sestre): za slučaj smrti bračnog i vanbračnog druga ili djeteta - 20.000,00 KM; za slučaj gubitka ploda, roditeljima - 7.000,00 KM; za slučaj smrti roditelja: djetetu, koje se nalazi na odgajanju i izdržavanju kod roditelja - 20.000,00 KM; djetetu - 12.000,00 KM; za slučaj smrti brata ili sestre - 7.000,00 KM; e) Duševni bolovi, zbog naročito teškog invaliditeta bliske osobe: za slučaj naročito teškog invaliditeta bračnog i vanbračnog druga i djeteta - 20.000,00 KM; za slučaj naročito teškog invaliditeta roditelja: djetetu koje se nalazi na odgajanju i izdržavanju kod roditelja - 20.000,00 KM, djetetu - 12.000,00 KM; f) Strah: od 400,00 KM do 6.000,00 KM. Pravična novčana naknada za pretrpljeni strah dosuđuje se ako okolnosti slučaja, a naročito trajanje i jačina straha, to opravdavaju. Stepen i dužinu trajanja fizičkih bolova, duševnih bolova i straha, utvrđuje vještak medicinske struke.

⁷ Povrat stvari možete zahtijevati u slučaju ako je izvršenjem krivičnog djela oduzeta Vaša stvar kao oštećenog. Ako je stvar uništena ili oštećena, imovinskopravni zahtjev se mijenja u zahtjev za naknadu štete. Oduzeta stvar se vraća, ukoliko se nalazi kod počinioca krivičnog djela, kod saučesnika koji odgovara zajedno s počiniocem, ili kod treće osobe kojoj je povjerena na čuvanje od strane počinioca ili njegovog saučesnika. Opišite ovdje stvari koje tražite da Vam budu vraćene.

⁸ Poništenje nekog pravnog posla: termin "pravni posao" najčešće se odnosi na ugovore, naročito na ugovore o kupoprodaji (naprimjer, zemljišta, kuće, automobila i sl.). Ako je ugovor zaključen protuzakonito, možete tražiti poništenje tog ugovora u cijelosti ili djelomično, kako bi se uspostavilo pravno stanje koje je bilo prije izvršenja krivičnog djela, odnosno zaključenja ugovora. Navedite ovdje pravne poslove za koje tražite da budu poništeni.

⁹ U ovom dijelu objasnite sve činjenice i dokaze na kojima se zasniva Vaš imovinskopravni zahtjev. Posebno je potrebno objasniti sve okolnosti u pogledu mjesta, vremena i načina izvršenja krivičnog djela i izvršioca krivičnog djela, kao i sve okolnosti i činjenice vezane za nastalu štetu, kao i uzročnu vezu između izvršenog krivičnog djela i nastale štete.

¹⁰ U pogledu materijalne štete, koja se odnosi na gubitak ili oštećenje imovine usljed izvršenog krivičnog djela, neophodno je da, uz zahtjev, dostavite sve pismene dokaze i isprave koje dokazuju Vaše vlasništvo nad imovinom. U pogledu oštećenja stvari, predložite saslušanje svjedoka, ili vještačenje po vještaku odgovarajuće struke, kako bi šteta bila procijenjena. U pogledu materijalne štete u vidu tjelesne povrede i oštećenja zdravlja ili smrti osobe, potrebno je predočiti račune ili druge pismene isprave koji potvrđuju troškove liječenja, nabavke ortopedskih pomagala, nabavke lijekova, troškova sahrane i drugog; po potrebi, cijeneći okolnosti slučaja, predložiti provedbu dokaza vještačenja po vještaku odgovarajuće struke.